

Mgr Eugenia Kruk
Nauczyciel II LO z BJN im. Br. Taraszkiewicza w Bielsku Podlaskim
Przykładowe scenariusze lekcji z "Podstaw Przedsiębiorczości" - opracowanie własne
20 kwietnia 2002r.

Projekt scenariusza lekcji Nr 1

Do działu: Etyka biznesu. Ekologia

Program:

Przedsiębiorczość bez tajemnic. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. DKOS - 4015 - 26/02

Temat: Czy na terenie twojego miasta należałoby zlokalizować zakład przemysłowy?

Cele ogólne:

- Uświadomienie różnorodności sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania ludzi na środowisko i kształtowanie umiejętności praktycznego ich poznawania.
- Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za obecny i przyszły stan środowiska oraz gotowości do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Cele operacyjne, kształtowanie umiejętności:

- analizowania argumentów i porównywania z innymi
- formułowania opinii na temat ochrony środowiska
- przewidywanie konsekwencji dla środowiska przyrodniczego wynikających z lokalizacji zakładu przemysłowego
- postawy ekologicznej ucznia
- efektywnego współdziałania w zespole
- dostrzeganie zagrożeń dla współczesnej cywilizacji wynikających z nieracjonalnego korzystania z zasobów środowiska
- podejmowanie racjonalnych działań służących poprawie stanu środowiska

Metody:

Metoda kapeluszy de Bono, praca w grupach, burza mózgów, dyskusja.

Środki dydaktyczne:

- podręcznik
- foliogram z definicjami
- materiały źródłowe
- koperty z instrukcjami i rysunkiem kapelusza w odpowiednim kolorze
- arkusze papieru i kolorowe flamastry

Czas:

2 jednostki lekcyjne - 90 minut.

Projektowany przebieg zajęć:

1. Uświadomienie uczniom celów lekcji i zapisania tematu
2. Poinformowanie uczniów o ocenie ich pracy, która będzie obejmowała:
 - umiejętność analizowania argumentów zgodnie z kolorem kapelusza
 - dopasowanie się do pełnionych ról
 - aktywność
 - wyciągnięcie wniosków

- poprawność merytoryczna wypowiedzi
 - efekty współdziałania w grupie
3. Przewyższenie charakterystyki projektowanego zakładu pracy - [załącznik nr 1](#)
 4. Zebranie wstępnych opinii uczniów o środowisku przyrodniczym miasta i jego okolic, stanu czystości środowiska oraz sytuacji zatrudnienia - burza mózgów.
 5. Zaproponowanie uczniom nowej metody dyskusji - wyjaśnienie metody kapeluszy de Bono i rozdanie instrukcji - załącznik nr 2, szczegółowe instrukcje dla grup - załącznik nr 3
 6. Podział na grupy, losowanie "kapeluszy", tj. losowanie 5 kopert z instrukcjami i rysunkiem kapelusza w odpowiednim kolorze - białym, czerwonym, czarnym, żółtym, zielonym - niebieski kapelusz, który kontroluje przebieg dyskusji i ją podsumowuje rezerwujemy dla nauczyciela lub wyznaczonego ucznia. Poszczególnym kolorom kapeluszy zostały przypisane role grup społecznych uczestniczących w dyskusji w sposób następujący:
 - kapelusz biały - samorządowcy, władza
 - kapelusz czerwony - przedsiębiorcy, właściciele zakładu pracy
 - kapelusz czarny - przedstawiciele społeczności lokalnej, ludzie pracy
 - kapelusz żółty - bezrobotni
 - kapelusz zielony - ekolodzy
 - kapelusz niebieski - nauczyciel, kierujący dyskusją
 7. Praca uczniów w grupach według instrukcji zgodnie z metodą kapeluszy; uczniowie zapisują swoje spostrzeżenia na arkuszach papieru(25 minut)
 8. Prezentacja stanowisk poszczególnych grup i ich uzasadnienie, nad którą czuwa "kapelusz niebieski", kieruje przebiegiem dyskusji, prowokuje do pewnych uogólnień, wniosków
 - kapelusz biały - zbiera wyłącznie obiektywne fakty, liczby, konkretne dane, bez ocen i opinii, ma konkretny do zrealizowania program, uwzględnia sytuację społeczną i problemy gospodarcze miasta, regionu
 - kapelusz czerwony - przedstawia emocje jakie budzi projekt inwestycji, wyraża zachwyt, nadzieję i radość, ale również dzieli się niepokojem i lękiem. Przedstawia swoje stanowisko i bierze pod uwagę własny pogląd
 - kapelusz czarny - eksponuje negatywne aspekty projektowanej inwestycji, skupia się na faktach, które przedstawiają inwestycję w negatywnym świetle, pokazuje zagrożenia jakie ze sobą niesie projekt
 - kapelusz żółty - koncentruje się na pozytywnych aspektach, szuka dobrych stron konsekwencji społecznych i ekonomicznych(zmniejszenie bezrobocia, powiększenie dochodów ludności i budżetu miasta)
 - kapelusz zielony - prezentuje opinie inne od dotychczas wyrażanych, myśli niekonwencjonalnie, poszukuje alternatywnych sposobów działania. Ostrzega przed zmianami w klimacie, warstwie ozonowej, atmosferze, hydrosferze, glebie, skażonej chemicznie żywności, promieniowaniu. Przypomina o konsekwencjach jakie niesie negatywne oddziaływanie inwestycji przemysłowych na środowisko przyrodnicze w czystym regionie Polski. Wzywa do zachowania równowagi w środowisku przestrzegania praw ochrony przyrody i proponuje uwzględnienie potrzeb społeczeństwa w aspekcie możliwości środowiska.
 - kapelusz niebieski - podsumowuje i kończy dyskusję
 9. Ocena pracy uczniów, której dokonują uczniowie i nauczyciel.
 10. Uczniowie pod kierownictwem nauczyciela podsumowują dyskusję i wyciągają wnioski końcowe.

Obszar mojego zamieszkania należy do najmniej przekształconych w Polsce pod względem ingerencji człowieka w środowisko przyrodnicze. Zostały zachowane w wielu regionach krajobrazy naturalne(Parki Narodowe, rezerваты, parki krajobrazowe) o wysokiej waloryzacji krajobrazowej. Stwarzają one możliwości rozwoju turystyki. W związku z tym planując inwestycje przemysłowe powinniśmy uwzględnić powyższe argumenty, a potrzeby społeczeństwa, realizować w aspekcie możliwości środowiska tj. ekorozwoju.

11. Zakończenie lekcji pytaniem o to jak uczniowie czuli się w swoich rolach.

Załącznik nr 1

Charakterystyka projektowanego zakładu

Region w którym mieszkasz jest obszarem rolniczym z rosnącym wskaźnikiem bezrobocia.

Władze powiatu i miasta próbując rozwiązać powyższy problem zastanawiają się nad lokalizacją zakładu przemysłowego na obrzeżach miasta. Projekt opiewa na zakład branży rolno - spożywczej, owocowo - warzywny z uwagi na lokalną bazę surowcową i możliwości wymiany handlowej z krajami Europy Wschodniej.

Zakład stworzy około 300 miejsc pracy.

Załącznik nr 2

Metoda sześciu myślowych kapeluszy Edwarda de Bono

Zadaniem pomysłodawcy metoda ta ma porządkować myślenie. De Bono, wprowadzając myślowe kapelusze, porządkuje świat myśli.

Każdemu kolorowi kapelusza przeznacza odpowiednią rolę.

- kapelusz biały - to zbieranie wyłącznie obiektywnych faktów, liczb, konkretnych danych, bez ocen i opinii
- kapelusz czerwony - przeciwieństwo białego, wyrażani uczuć i wszelkich emocji, subiektywnych sądów i opinii
- kapelusz czarny - to pesymistyczne spojrzenie na omawiany problem, krytyczne oceny, negacja, a także dostrzeganie wad i zagrożeń
- kapelusz żółty - jest przeciwieństwem czarnego, optymizm w spojrzeniu na omawianą kwestię i koncentracja na zaletach przedsięwzięcia, bardzo pozytywne myślenie sugerujące konieczność podejmowania skutecznych działań
- kapelusz zielony - poszukiwanie rozwiązań alternatywnych, wprowadzanie innowacji i niekonwencjonalnych, oryginalnych metod działania, poczynania twórcze i nowatorskie
- kapelusz niebieski - kontrolowanie i organizacja, kierowanie przebiegiem dyskusji, udzielanie głosu uczestnikom, porządkowanie ich wypowiedzi, podsumowanie, a więc czuwanie nad całością

Nauczyciel, który może być niebieskim kapeluszem, rozpoczyna zajęcia podając ich temat. Następnie klasa podzielona zostaje na sześć grup zgodnie z predyspozycjami i akcesem uczniów, otrzymując kolorowe kapelusze. Uczniowie otrzymują instrukcje, zapoznają się z nią i przygotowują do dyskusji. Dyskusję rozpoczyna niebieski kapelusz, udzielając głosu chętnym mówcom, on też kontroluje przebieg dyskusji i ją podsumowuje.

Załącznik nr 3

Szczegółowe instrukcje dla grup

- Kapelusz biały

Zabierz głos w toczącej się dyskusji, ale w swojej wypowiedzi posługuj się wyłącznie wiążącymi się z tematem obiektywnymi danymi: faktami, liczbami, nazwiskami. Podaj je, nie komentując - one mówią same za siebie. Nie formułuj też własnej opinii na omawiany temat - twoja wypowiedź ma być naturalna, pozbawiona subiektywnych komentarzy i interpretacji.

- Kapelusz czerwony

Zabierz głos w toczącej się dyskusji prezentując swoje uczucia wiążące się z omawianym zagadnieniem. Wyrażaj odczuwane emocje - i te pozytywne(zachwyty, nadzieję, radość itp.) i te negatywne(niepokój, lęk, smutek itp.) biorąc pod uwagę własny pogląd na omawiany temat oraz odczucia wywołane wypowiedziami dyskutujących osób, przedstaw swoje stanowisko w omawianych kwestiach.

- Kapelusz czarny

Zabierz głos w dyskusji wskazując na negatywne aspekty analizowanego tematu. Na omawiane kwestie patrz przez "czarne okulary", negatywnie je oceniaj i krytykuj, dostrzegaj w nich wady, niedociągnięcia, trudności i zagrożenia. Twoje widzenie problemu niech będzie pesymistyczne.

- Kapelusz żółty

Zabierz głos w dyskusji, wskazując na pozytywne aspekty analizowanego tematu. Na omawiane kwestie patrz przez "różowe okulary", koncentruj się na ich zaletach, wartościach, korzyściach, pozytywnych efektach. Twoje wizualne sprawy i prezentowane stanowisko niech będą realne, ale zdecydowanie optymistyczne.

- Kapelusz zielony

Zabierz głos w dyskusji na omawiany temat, prezentując opinie od dotychczas wyrażanych. Myśl niekonwencjonalnie, proponuj nowe spojrzenie, nowe, oryginalne podejście do omawianych kwestii. Poszukaj alternatywnych sposobów myślenia i możliwości działania.

- Kapelusz niebieski

Rozpocznij dyskusję, a następnie kieruj nią i czuwaj nad jej przebiegiem. Udzielaj głosu dyskutującym osobom, dbaj, by zostały zaprezentowane wszystkie stanowiska. W razie potrzeby porządkuj wypowiedzi uczestników i uściślaj wygłaszane kwestie. Podsumuj i zakończ dyskusję.

Opracowała: Eugenia Kruk

Literatura:

1. Czyżewski A., Ochrona środowiska - rachunek strat i korzyści społecznych, Warszawa 1981
2. Jastrzębski S., Nowy wzorzec cywilizacji - ochrona środowiska, Warszawa 1981
3. Krzyżewska J., Aktywizujące metody i techniki w edukacji cz. II, Suwałki 2000
4. Siuta J., Ochrona Ziemi, Warszawa 1982
5. Wiśniewski H., Kowalewski G., Ekologia z ochroną i kształtowaniem środowiska, Warszawa 1997

Projekt scenariusza lekcji nr 2

Do działu: Etyka biznesu. Ekologia

Program:

Przedsiębiorczość bez tajemnic. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. DKOS - 4015 - 26/02

Temat: Jakie są możliwości i szanse uniknięcia klęski ekologicznej w środowisku?

Cele ogólne:

- Uświadomienie różnorodności sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania ludzi na środowisko i kształtowanie umiejętności praktycznego ich poznawania.
- Przyjmowanie postawy odpowiedzialności za obecny i przyszły stan środowiska oraz gotowości do działań na rzecz zrównoważonego rozwoju.

Cele operacyjne:

- Uczeń potrafi posługując się tekstem wskazać współzależność między elementami środowiska
- Prezentuje w postaci metaplanu swoje przemyślenia

- Wyciąga odpowiednie wnioski wynikające z zapisu graficznego
- Potrafi dostrzec zależności pomiędzy poszczególnymi częściami metaplanu
- Wykazuje się umiejętnością pracy w grupie i prezentacji własnego stanowiska
- Dostrzega zagrożenia dla współczesnej cywilizacji wynikające z nieracjonalnego korzystania z zasobów środowiska
- Podejmuje racjonalne działania służące poprawie stanu środowiska w skali lokalnej, regionalnej, krajowej i globalnej
- Rozumie konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi

Metody:

Metaplan, elementy dyskusji dydaktycznej, praca w grupach

Środki dydaktyczne:

- materiały źródłowe
- jedna chmurka do zapisywania problemu
- około 20 kółek i około 20 owali do zapisywania odpowiedzi
- kilka prostokątów do zapisywania wniosków
- arkusze szarego papieru
- kolorowe pisaki
- taśma samoprzylepna

(wszystkie elementy są w różnych kolorach)

Czas:

90 minut - 2 godziny lekcyjne

Projektowany przebieg zajęć:

1. Nauczyciel przedstawia klasie problem: Jakie są możliwości i szanse uniknięcia klęski ekologicznej w środowisku?, który jest tematem lekcji, zapisuje go na tablicy.
2. Dzieli klasę na 5 - 6 osobowe grupy i zapoznaje je z techniką prowadzenia dyskusji, której graficznym skrótem jest plakat - metoda metaplanu, [załącznik nr 1](#).
3. Każda grupa otrzymuje wcześniej przygotowane materiały przez nauczyciela i przez uczniów, zadane jako pracę domową z tygodniowym wyprzedzeniem.
4. Każda z grup otrzymuje od nauczyciela materiały potrzebne do przygotowania plakatu oraz schemat metaplanu - [załącznik nr 2](#).
5. Nauczyciel wyznacza czas na wykonanie zadania, plakatu - około 30 minut.
6. Uczniowie tworzą plakaty:
 - w chmurce zapisują pytania
 - na kartkach "Jak jest?" Opisują rzeczywistą sytuację w środowisku przyrodniczym, podają przyczyny
 - w obszarze "Jak powinno być?" umieszczają przykłady zasad prawidłowego funkcjonowania elementów środowiska
 - w owalach odpowiadają na pytanie: "Dlaczego nie jest tak jak powinno być?" - wpisują cechy
 - wnioski umieszczają w dolnej części plakatu
 - zapisane treści akceptuje i tworzy cała grupa, zapisuje jedna osoba
7. Grupy prezentują swoje plakaty - 10 minut

Każda grupa wybiera jedną osobę do prezentacji plakatu, odpowiedzi na pytania pozostałych uczniów i udzielania wyjaśnień. W czasie prezentacji mogą wystąpić zmiany w plakacie, wymiana kartonów z poszczególnych obszarów lub usunięcie ich z plakatu. Nauczyciel nie ingeruje w pracy uczniów. Robi to uczeń omawiający efekt pracy grupy.

8. Podsumowanie powinno być zebraniem wniosków ze wszystkich prezentacji i wypracowaniem

wspólnych wniosków. Uczniowie powinni zauważyć, że niektóre owale z lewej strony są zbieżne w treści z tymi z prawej strony. Zapisanie wniosków w zeszycie.

Przykładowy metaplan - [załącznik nr 3](#)

Opracowała: Eugenia Kruk

Literatura:

1. Cichy D., Michajłow W., Sandner H., Ochrona i kształtowanie środowiska, WSiP, Warszawa 1987
2. Krzyżewska J., Aktywizujące metody i techniki w edukacji cz. I i II, Suwałki 2000
3. Stępczak K., Ochrona i kształtowanie środowiska, WSiP, Warszawa 1994
4. Wiśniewski H., Kowalewski G., Ekologia z ochroną i kształtowaniem środowiska, Warszawa 1997

Załącznik nr 1

Materiał pomocniczy dla nauczyciela.

Opis metody metaplanu

Jedną z technik prowadzenia dyskusji, spotykana czasami pod nazwą "cicha dyskusja". Polega ona na tym, że w czasie narady (dyskusji) jej uczestnicy tworzą plakat, który jest graficznym skrótem dyskusji. Uczestnicy dyskusji zamiast zabierać głos zapisują swoje myśli na kartkach określonego kształtu i koloru w krótkiej formie równoważników zdań. Następnie przypinają je do arkusza papieru umieszczonego na tablicy.

Przebieg: nauczyciel:

1. dzieli klasę na 5 - 6 osobowe grupy
2. przedstawia problem, który będzie przedmiotem ich dyskusji
3. grupy otrzymują wcześniej przygotowane materiały (papier, flamastry, klej, małe kartki określonego kształtu - chmurka, owal, koła, prostokąty)
4. ustala czas na wykonanie zadania - około 30 minut
5. uczniowie tworzą plakaty
 - o w chmurce zapisują temat i umieszczają na plakacie
 - o dzielą plakat wg wzoru - [załącznik nr 2](#)

W obszarze "Jak jest?" na kartkach w kształcie koła umieszcza się opis aktualnego stanu. W obszarze "Jak powinno być?" - umieszcza się kartki - koła z opisem stanu z którym chcielibyśmy osiągnąć. Na owalach umieszczonych między kołami wpisują myśli odpowiadające na pytanie "Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?". Wnioski zapisane na prostokątnych kartkach umieszczamy w dolnej części plakatu

6. grupy prezentują swoje plakaty - około 10 minut.

Metodę tą stosujemy w trudnych sytuacjach, konfliktowych. Jej graficzna postać powstająca na lekcjach jest gwarancją lepszego zapamiętania istotnych treści. Jest też przez jej atrakcyjność bardzo chętnie wykonywana przez uczniów. Inspiruje, a przez to przeciwdziała schematyzmowi.

Załącznik nr 2

Materiał pomocniczy dla ucznia

Schemat metaplanu

Jakie...?

Jak jest?	Jak powinno być?
Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?	
Wnioski:	

Załącznik nr 3
Przykładowy metaplanu

Jakie są możliwości i szanse uniknięcia klęki ekologicznej w środowisku?	
Jak jest?	Jak powinno być?
<ul style="list-style-type: none"> • dziura ozonowa • efekt cieplarniany • kwaśny deszcz • wysypiska śmieci • hałdy kopalniane • smog • hałas • pustynie beztlenowe w wodach morskich • wymieranie gatunków • zdegradowana gleba • odpady komunalne • zabudowa przemysłowa • infrastruktura komunikacyjna 	<ul style="list-style-type: none"> • czysta atmosfera • życiodajny deszcz • zachowane naturalne ekosystemy • bogactwo gatunków flory i fauny • żyzna gleba • cisza • bezodpadowe technologie • zamknięty obieg wody
Dlaczego nie jest tak, jak powinno być?	
<ul style="list-style-type: none"> • brak troski o środowisko przyrodnicze • rabunkowe korzystanie z zasobów przyrody • emisja zanieczyszczeń do atmosfery • zrzuty ścieków do wód płynących • brak dbałości o środowisko • zanieczyszczenia komunikacyjne, hałas • brak segregacji odpadów i wtórnego ich wykorzystania 	
Wnioski:	
<ul style="list-style-type: none"> • szerzenie świadomości ekologicznej w społeczeństwie • racjonalne korzystanie z zasobów przyrody (w ilościach niezbędnych) • zastępowanie surowców nieodnawialnych odnawialnymi • korzystanie z dóbr przyrody z myślą o przyszłych pokoleniach • podporządkowanie rozwoju człowieka i realizacji jego potrzeb środowisku naturalnemu - 	

ekorozwój

- współpraca międzynarodowa w zakresie ochrony przyrody
- tworzenie form ochrony w postaci parków narodowych, rezerwatów, pomników przyrody, ochrony gatunkowej

Wykaz źródeł i literatury

- Źródła

Dziennik Ustaw, 2002, Nr 51, Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół tekst jednolity.

- Opracowania

1. Ciszy D., Michajłow W., Sandner H., Ochrona i kształtowanie środowiska, WSiP, Warszawa 1987
2. Cyrson E., Kompendium wiedzy o gospodarce, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997
3. Czyżewski A., Ochrona środowiska - rachunek strat i korzyści społecznych, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza 1981
4. Filozofia, leksykon PWN, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000
5. Hołówka J., Etyka w działaniu, Warszawa 2001
6. Jastrzębski S., Nowy wzorzec cywilizacji - ochrona środowiska, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1982
7. Krzyżewska J., Aktywizujące metody i techniki edukacji cz. I i II, Suwałki 2000
8. Siuta J., Ochrona Ziemi, Ludowa Spółdzielnia Wydawnicza, Warszawa 1982
9. Stępczak K., Ochrona i kształtowanie środowiska, WSiP, Warszawa 1994
10. Wiśniewski H., Kowalewski G., Ekologia z ochroną i kształtowaniem środowiska, Warszawa 1997
11. www.onet.pl, Etyka biznesu